Νά δουλεύουν τά παιδιά;

ΠΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ

Τῆς ΚΑΛΛ. ΜΟΥΣΤΑΚΑ

ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ μας, πού χαρακτηρίζεται ἀπό τό χάσμα ἀνάμεσα στίς γενιές, μέ παράπονα καί ἐπικρίσεις καί ἀπό τίς δυό παραπάξεις, τούς ἐνήλικους καί τούς νέους, γεννιοῦνται πολλά ἐρωτηματικά πού ἀνατρέπουν τήν καθιερωμένη στάση τῶν γονιῶν τῆς μεταπολεμικῆς κοινωνίας στά ἀστικά ἰδίως κέντρα τῆς πατρίδας μας. Ἕνα ἀπό αὐτά ἀφορᾶ τόν ἀποκλεισμό τῶν παιδιῶν ἀπό κάθε ἄλλη δουλειά ἐκτός ἀπό τή σχετική ἐργασία. Αὐτή ὅμως δέν εἶναι ἀρκετή γιά νά γεμίσει τό χρόνο τοῦ παιδιοῦ ἡ τοῦ ἐφήβου καί δέν πρέπει νά εἶναι γιατί τότε θά δημιουργηθοῦν ἄνθρωποι μονόπλευροι καί μονοκόματοι, γνωσιοφόρα ρομπότ!

Μένει λοιπόν χρόνος ἐλεύθερος πού χρειάζεται νά γεμίσει ἀπό κόπο καί ἀπό χαρά τῆς κίνησης καί τῆς δημιουργίας. Πῶς; Ἄν ποῦμε νά καλυφθεῖ ὁ ἐλεύθερος χρόνος μέ ψυχαγωγικές ἀσχολίες ὑπάρχει ὁ κίνδυνος τῆς παρανόησης γιατί ἡ λέξη ψυχαγωγία ἔχει χάσει τήν ἀρχική της σημασία (ἀγωγή τῆς ψυχῆς) καί ἔχει καταντήσει συνώνυμο τῆς διασκέδασης. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ τραγική παρανόηση πού καταδυναστεύει γονεῖς καί παιδιά, ὅταν οἱ πρῶτοι προσπαθοῦν νά κόψουν τίς ψυχαγωγικές ἀσχολίες τῶν παιδιῶν, πού τίς θεωροῦν ἄχρηστες ἡ κουραστικές. Ψυχαγωγία ὅμως προσφέρει κάθε ἀσχολία πού κάνει ὁ ἄνθρωπος μέ τή θέλησή του καί μέ δικό του στόχο. Ὅσο κουραστική ἡ ἀπεικόνιση κι' ἄν εἶναι μιά δουλειά δέν ταλαιπωρεῖ τό ἄτομο ψυνικά, ἀντίθετα τό δυναμώνει, ἀκριβῶς γιατί μόνο του καταπιάστηκε μαζί της.

Κι ἐδῶ προβάλλεται νέο ἐρώτημα· πρέπει νά δουλεύουν τά παιδιά καί πόσο καί γιατί; Εὐτυχῶς ὑπάρχει ὁ νόμος πού ἀπαγορεύει τήν ἐπαγγελματική ἐργασία πρίν ἀπό τά δεκατέσσερα χρόνια καί τώρα μέ τήν ἐνιαία ἐξαχρονη ὑποχρεωτική ἐκπαίδευση θά πάει ὡς τά δεκαπέντε. Παράλληλα ὅμως μέ τό ὁνολεῖο τά παιδιά καί χρόνο ἔχουν καί μποροῦν καί εἶναι ἀνάγκη γιά τή σωματική καί ψυχική τους ὑγεία νά καταπιάνονται καί μέ διάφορα πράγματα, πού θά συντελέσουν στήν ὁμαλή καί ὁλόπλευρη ἀνάπτυξή τους. Γιατί ἡ δουλειά πού γίνεται μέ κέφι, χωρίς ἐπιβολή προσφέρει γνώσεις, καλλιεργεῖ τή φαντασία καί τίς κοιμισμένες δεξιότητες τοῦ παιδιοῦ καί προσφέρει τήν αἴσθηση τῆς ἱκανότητας καί τῆς ἀνεξαρτησίας. Σέ χώρες πιό ἀνεπτυγμένες ἀπό τή δική μας, ἴσως καί σέ πιό προπόγονες, πολλά παιδιά δουλεύουν στίς διακοπές ἡ καί μιά - δυό ὧρες τήν ἡμέρα καί τήν ἐποχή τοῦ σχολείου καί δγάζουν καί χαρτζηλίκι. Σέ μᾶς κάτι τέτοιο θεωρεῖται ἀκόμα καπιταλιστικό γιά τά παιδιά ἡ... ὑποτιμητικό γιά τήν οἰκογένεια. Πού καί πού ὅμως παρουσιάζονται καί σέ μᾶς τέτοιες περιπτώσεις. Πρόσφατα ἔγραψα γιά μιά τέτοια πού ἀξίζει νά παρουσιασθεῖ ἐδῶ γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἔγινε καί γιά τήν ποιότητά της:

«Ἕνα δεκατετράχρονο ἄγδοι, μαθητής Γυμνασίου, ἀπό ἀστική οἰκογένεια θέλησε νά ἀγοράσει μιά βάρκα τό καλοκαίρι πού ἔρχεται καί σκέφθηκε νά ἀνάλει μόνο του τά χρήματα γιά τήν ἀγορά της. Γιά τόν σκοπό αὐτό καταπιάστηκε μέ δυό δουλειές: Τόν Ὀκτώβριο ἔφτιαξε τήν ἀγγελία - ἀφίσα τῆς φωτογραφίας καί τήν κρέμασε σ' ἕνα κατάστημα πού πουλάει τσοφές καί ἄλλα χρειώδη γιά κατοικίδια ζῶα. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν νά βρεῖ 3 πελάτες καί νά βγάζει τό σκύλο τους ἔξω, παίρνοντας 20 — 30 δρ· τή φορά ἀνάλογα «μέ τήν ἀπόσταση». Ἀπό τοῦ Δεκέμβρη καταπιάστηκε μέ ἄλλη δουλειά. Πῆρε διάφορα φυτά - λουλούδια καί ἐτοίμασε 150 γλαστράκια πού τά πουλοῦσε ἀπό τό σπίτι του, περίπου 50 δρχ. τό ἕνα. Τήν ἀντίστοιχη ἀγγελία - ἀφίσα τήν κρέμασαν αὐτή τή φορά σ' ἕνα σούπερ - μάρκετ. Τά γλαστράκια πουλήθηκαν ὅλα καί πῆρε καί μιά μεγάλη παραγγελία ἀπό κάποιο ξενοδοχεῖο.

Στήν περίπτωση αὐτή ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία γιά τήν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ δέν εἶναι τά χρήματα πού κέρδισε, εἶναι ἡ πρωτοβουλία πού πῆρε, εἶναι ἡ ὀργάνωση πού ἔκαμε, εἶναι ἡ συνέπεια πού ἔδειξε.

Ὅλα αὐτά γίνανε ἀπό τό παιδί, χωρίς ἀνάμιξη τῶν γονιῶν του, ἀπό τούς ὁποίους ἄρχισε νά ἀνεξαρτητοποιεῖται καί οἰκονομικά καί ψυχολογικά. Τό παιδί δούλεψε ὄχι μόνο σωματικά ἀλλά μέ τό μυαλό καί μέ τήν καρδιά. Αὐτό φαίνεται στίς δύο ἀγγελίες - ἀφίσες πού ἔφτιαξε. Στή μιά γιά τά λουλούδια, πού εἶναι ἀσπρόμαυρη, ἡ ἐμφαση πέφτει στό ἐμπόρευμα. Τά λουλούδια παρουσιάζονται μέ τό ἐπιστημονικό τους ὄνομα καί περιγράφονται «λουλούδια μεγάλα, φυτά Α' κατηγορίας, ὅ,τι πρέπει γιά τούς φίλους σας τά Χριστούγεννα». Οἱ γλάστρες καί τό χῶμα ἀναφέρονται κι αὐτά. ἡ διεύθυνση καί τό τηλέφωνο τοῦ μαγαζιοῦ, πού ὀνομάζεται ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ καί δέν εἶναι παρά τό σπίτι τοῦ παιδιοῦ, βρίσκονται κι' αὐτά στήν ἀφίσα, ὅπως καί πότε ἀνοίγει τό μαγαζί καί κάτω - κάτω ἡ ὑπογραφή τοῦ... ἐκδότη, ὅπως ἀποκαλεῖ τό παιδί τόν ἑαυτό του. Αὐτό μᾶς δείχνει ὅτι δέν τόν θεωρεῖ ἔμπορο ἀλλά κατασκευαστή τῆς ἀγγελίας, πού τήν ἔβγαλε δεσετ καί τήν μοίρασε σέ γνωστούς καί φίλους. Ἄρα στή συνείδησή του τό παιδί παραμένει ὁ μαθητής πού δημιουργεῖ κυρίως πνευματικά, ἐκδίδει τήν ἀφίσα. Ἄρα τό παιδί ξέρει πολύ καλά ποιός εἶναι ὁ ρόλος του, ποιά ἡ μόνιμη ἀσχολία του καί ποιό τό χόμπυ γιά νά θγεῖ τό χαρτζιλίκι μέ ἐργασία πνευματική καί σωματική.

Παρόμοια καί στήν ἄλλη ἀγγελία - ἀφίσα πού εἶναι ἔγχρωμη τά πνευματικότερα στοιχεῖα της εἶναι περισσότερο τονισμένα. Ἐδῶ ἡ ἐμφαση πέφτει στόν ἄνθρωπο. Ἀναφέρεται τό φύλο, ἡ ἡλικία του, ἡ περιοχή πού μένει, οἱ γλῶσσες πού μιλάει, γιατί τώρα ὁ ἴδιος εἶναι πού προσφέρεται γιά παροχή ὑπηρεσίας καί ἡ δική του εἰκόνα πρέπει νά γίνει φανερή καί κυρίαρχη. Ἔτσι τό δεκατετράχρονο παιδί ἐφαρμόζει ἀρνές τοῦ μάρκετιγκ πού πολλοί διαφημιστές θά τίς ζήλευαν. Ἰδιαίτερη ἐντύπωση προξενεῖ ὅτι στίς γλῶσσες πού δηλώνει ὅτι μιλάει γράφει καί σουηδικά. Ἐδῶ βλέπεται ἡ κεντρική ἰδέα τῆς δραστηριότητας τό παιδί μπορεῖ νά μιλάει μέ Ἕλληνες καί ξένους ἀλλά μπορεῖ νά μιλάει καί μέ τούς σκύλους. Τοῦτη ἡ λεξούλα «σουηδικά» δείχνει ἀλλά τήν ἀγάπη καί τή ταυτότητα τοῦ παιδιοῦ νιά-τρόφος σκύλους. Εἶναι ἕνα πρωτότυπο καί πετυχημένο σλόγκαν πού θά κάνει τούς ἀνθρώπους νά ἐμπιστευθοῦν στό παιδί τό ἀγαπημένο τους ζῶο.

Στήν ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς ποσοπάθειας συνετέλεσαν πολύ καί οἱ γονεῖς ἀκριβῶς καί μόνο ἐπειδή δέν ἀναμείχθηκαν ἀλλά καί δέν ἐμπόδισαν τό παιδί. Τό βοήθησαν ἀφήνοντάς το ἐλεύθερο νά κινεῖται χωρίς δική τους ἐπέμβαση ἀλλά μέ ἤρεμη παραδοχή τῆς ἀπόφασης καί τῆς δουλειάς τοῦ παιδιοῦ. Στήν περίπτωση αὐτή φαίνεται καθαρά ἡ ἀξία τῆς δουλειάς σάν ... σον γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς δημιουργικότητας τοῦ παιδιοῦ καί γιά τήν κατανόηση καί ἐπικοινωνία ἀνάμεσα σέ γονεῖς καί παιδιά.

Τό ὅτι ἡ δουλειά συντελεῖ στή μάθηση (γνώσεις καί δεξιότητες) καί στήν μόρφωση (κουλτούρα) τοῦ παιδιοῦ δέν εἶναι κάτι καινούργιο. Ὅλοι οἱ ἀξιόλογοι παιδαγωγοί καί οἱ ψυχολόγοι τόξουν διακηρύξει καί τόχουν ἐφαρμόσει. Ὁ Μακαρένκο π.χ. δέν ὑποφεῖ οὔτε νά διανοηθεῖ ὅτι ἡ ἐκπαίδευση εἶναι κάτι ξεχωριστό ἀπό τή ζωή καί ἀπό τήν πρακτική καί χρήσιμη ἐργασία. Οὔτε ποτέ παραδέχθηκε ὅτι ἡ πρωτοβουλία εἶναι ἕνα εἶδος ἐμπνευσης πού ξεπηδᾶ ἀπό τήν ἀγνία καί τήν ἄποχή. Ἀντίθετα πίστευε ὅτι πρωτοβουλία παρουσιάζεται ὅπου ὑπάρχει δουλειά πού πρέπει νά γίνει καί πρόβλημα πού πρέπει νά λυθεῖ.

Πῶς νά κάνεις ὅμως τούς γονεῖς νά τό καταλάβουν, ὅταν θεωροῦνε σάν δουλειά τοῦ παιδιοῦ μόνο ὅ,τι ἔχει ἄμεση σχέση μέ τό σχολεῖο καί τίς σπουδές του, ὅ,τι ἐπιβάλλεται ἀπό παιδί ἀπό τή δούλωση κάποιου ἄλλου ἐνώ τ' ἀφήνουν ἔξω ἀπό τήν οἰκογενειακή ὁμάδα τόσο στή λήψη ἀποφάσεων ὅσο καί στν ἐκτέλεσή τους; Κι' ἔπειτα παραπονοῦνται ὅτι τά παιδιά γίνονται ... ἀπλοί θεατές στά γενόμενα ἀπό τούς μεγάλους καί συχνά ἐπικριτές τους! Καί ἄλλοι παραπονοῦνται ὅτι τά παιδιά τους δέν ἔχουν ἐνδιαφέροντα καί δέν παίρνουν πρωτοβουλίες σέ ὥρα ἀνάγκης. Πῶς νά μπορέσουν ὅμως νά κάμουν κάτι τέτοιο, ἀκόμη καί νά ἐκτελέσουν μιά παραγγελία τῶν μεγάλων, ὅταν ὅλα τους τά χρόνια, τά παιδικά καί τά ἐφηβικά τά πέρασαν σάν ἐπισκέπτες ἡ οἰκότροφοι τοῦ σπιτιοῦ; Καί ἄν τά ἴδια τά παιδιά δείξουν ἐνδιαφέρον καί θελήσουν νά μάθουν τί γίνεται ἡ νά πάρουν μέρος σέ κάτι πού πάει νά γίνει οἱ γονεῖς ὑψώνουν τό γράμμα τῆς ἡλικίας καί τῆς μελέτης.

— Τά παιδιά δέ ρωτᾶνε.

— Ὅταν μεγαλώσεις θά μάθεις.

— Δέν εἶναι δική σου δουλειά.

— Ἐσύ κοίταξε τά μαθήματά σου.

Ἔτσι παραμένουν στό σπίτι τά παιδιά σωματικῆς παρουσίας μόνο χωρίς νά νοιώθουν τό σπίτι σάν κάτι δικό τους· ἀφοῦ ποτέ δέν πῆραν μέρος στήν ὀργάνωση ἡ στή λειτουργία του.

Ἡ κατάσταση αὐτή ἔχει κι ἄλλες δυσάρεστες συνέπειες. Τά παιδιά δέν μαθαίνουν, δέν καταλαβαίνουν τί σημαίνει καί πόσο μόχθο καί ἀγώνα θέλει ἡ καθημερινή ζωή. Γι' αὐτό ταυτίζονται μέ τά πρότυπα τοῦ μύθου, πού τούς παρέχει ἡ κοινωνία τῆς ἀφθονίας καί ἐπειδή δέν μποροῦν νά γίνουν σάν κι αὐτά νοιώθουν ἀπογοήτευση, πού τά αἰτιά της τά ρίχνουν στούς γονεῖς.

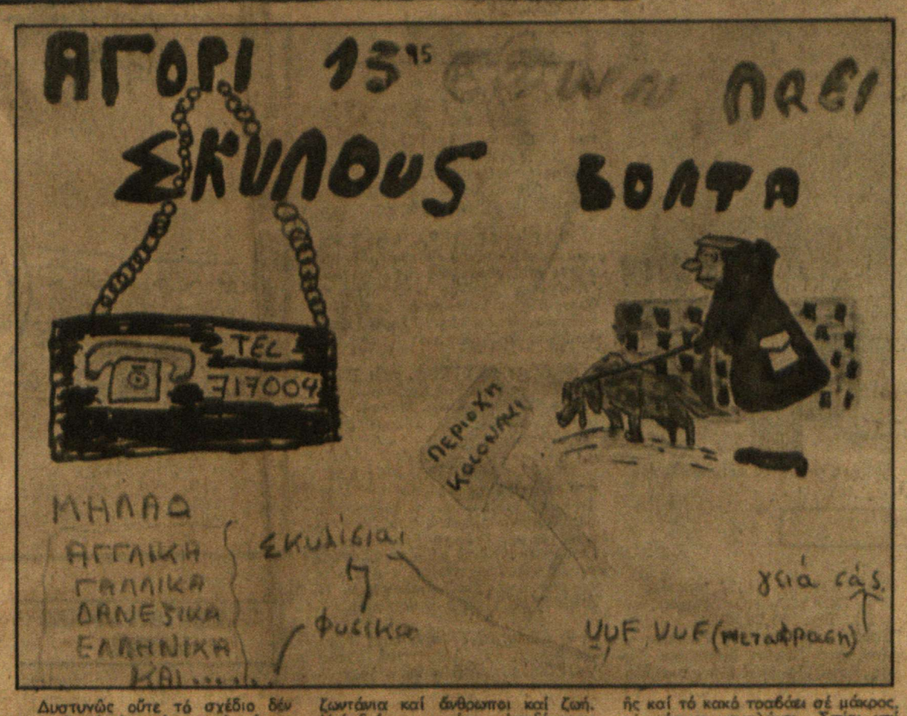

Δυστυχῶς οὔτε τό σχέδιο δέν μπορεῖ νά ἀναχτίσει μιά τέτοια κατάσταση. Γιατί ἡ in loco parentis ἐξουσία τοῦ δασκάλου, ὅπως δυστυχῶς εἶναι μόνο σέ ἀναγκαστική ὑποταγή ὑποβάλλει τό παιδί. Κι' αὐτό ὁδηγεῖ σέ μοιραλετρική ἀδιαφοοία ἡ σέ βίαιη ἀντίδραση. Δέν βοηθᾶ τό παιδί ν' ἀπαιτήσει οὔτε αὐτοπεποίθηση, οὔτε ἱκανότητες γιά δημιουργική δράση.

Πολλοί γονεῖς παραπονοῦνται ὅτι χάσανε τά παιδιά τους, ὅτι δέν ἔχουν καμιά ἐπαφή μαζί τους ἡ ὅτι τούς ἔχουν ἀποορίψει. Ὅσο κι ἄν φαίνεται περίεργο ἡ ἀρχή αὐτοῦ τοῦ φαινομένου βρίσκεται στήν ἔλλειψη συμμετοχῆς τῶν παιδιῶν ἀπό μικρά στήν οἰκογενειακή ὁμάδα, στήν ἀποξένωση πού χωρίς νά τό καταλάβουν δημιούργησαν οἱ γονεῖς. Τήν πρώτη γεύση της τήν πῆραν τά παιδιά ὅταν ἤταν ἀκόμη στήν κούνια, κλεισμένα σέ ἕνα δωμάτιο ἡ στή μοναξιά τῆς βεράντας, γιά νά μήν ἐνοχλοῦνται ἀπό τούς μεγάλους καί γιά νά ἀναπνέουν καθαρό ἀέρα (!) ἐνῶ στό διπλανό χῶρο ὑπῆρχε κίνηση καί ζωντάνια καί ἄνθρωποι καί ζωή. Μιά δεύτερη γεύση ἀποξένωσης πῆραν ἀρνότερα στά σχολικά καί ἐφηβικά χρόνια, τά ποτισμένα ἀπό τό ἄγχος τῆς μελέτης τῶν ἐξετάσεων καί τῶν σπουδῶν, πάλι χωρίς συμμετοχή στή ζωή τοῦ σπιτιοῦ.

Ἄς ἔχουν ὅλα τά καλά τά παιδιά ὅταν ἕνα τούς λείπει, κι αὐτό εἶναι ἡ συμμετοχή στή χαρά καί στή λύπη τῆς οἰκογένειας· ποτέ δέν θά νοιώσουν ὅτι ἀνήκουν σ' αὐτήν. Μά καί μέ τό ὄψυχο περιβάλλον τοῦ σπιτιοῦ ποτέ δέν θά δεθοῦνε ἄν δέν πάρουν μέρος καί δέν βάλουν κόπο στή διατήρηση ἡ στή βελτίωσή του. Ὅταν τά παιδιά δέν ξέρουν τί γίνεται στήν οἰκογένεια, γιατί τούς κρύβουν οἱ μεγάλοι τίς διάφορες καλές ἡ κακές καταστάσεις, ἐπόμενο εἶναι νά ἀδιαφοροῦν. Ἄν κάποιος τούς μιλήσει σχετικά θά ἀπαντήσουν ἀόριστα:

— Ἐμένα τί μ' ἐνδιαφέρει;

— Ξέρω 'γώ τί κάνουν αὐτοί (ἐννοῶντας τούς γονεῖς), μέσα τους ὅμως πικραίνονται γιά τήν ἀποξένωση αὐτή ἡ ἀκόμη χειρότερα τήν παίρνουν γιά κανονική μορφή ζωῆς καί τό κακό τοαβάει σέ μάκρος, τό χάσμα μεγαλώνει. Σπίτι καί οἰκογένεια ὑπάρχουν μόνο ὅσο τά παιδιά τάχουν ἀνάγκη, μόνο γιά νά πάρουν, ποτέ γιά νά δώσουν. Καί τότε ἐκεῖνοι πού πρέπει νά παραπονοῦνται εἶναι τά παιδιά καί ὄχι οἱ γονεῖς, γιατί ἀπό αὐτά κλέβονται νοόνια οἰκογενειακῆς ζωῆς.

Ἄν ὅμως δίναμε στά παιδιά τήν εὐκαιρία νά δουλέψουν λίγο γιά τό σπίτι τους εἴτε πνευματικά, εἴτε σωματικά, εἴτε, τό καλύτερο, καί μέ τούς δύο τρόπους ἡ ἐπικοινωνία ἀνάμεσα στίς γενικές θά ἦταν μεγαλύτερη καί ἡ ζωή καί τῶν δύο παρατάξεων πιό διώσιμη. Εἶναι περίεργο ὅτι ἐνῶ μιά τέτοια θέση εἶναι παραδοσιακά συντηρητική ὑποστηρίζεται ἀπό ριζοσπαστικούς παιδαγωγούς.

Ὁ Ὀνιλ π.χ. πού θεωρήθηκε ἡ ἴδια ἡ «ἐπανάσταση» ἔλεγε ὅτι παιδιά καί ἐνήλικες πρέπει νά δουλεύουν, νά μαθαίνουν καί νά διασκεδάζουν μαζί. Ἴσως γιατί ἕνας τέτοιος τρόπος ἀγωγῆς πού δέν διασπᾶ τήν οἰκογενειακή ὁμάδα σέ σύνολα ἡλικιῶν εἶναι ὁ πιό φυσιολογικός.

Συνωστισμός γιά διαζύγια στή Βραζιλία

ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΕΣ...ΟΛΗΓΙΕΣ

ΡΙΟ ΤΖΑΝΕΙΡΟ, Μάρτιος.

Οἱ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΠΩΛΕΣ κάνουν ἐδῶ χρυσές δουλειές πουλώντας ἕνα βιβλιαράκι μέ ὁδηγίες γιά τό πῶς μπορεῖ νά ξεφορτωθεῖ κανείς τόν (τήν) σύζυγό του. Τά βράδυα τό κοινό συνωστίζεται στά ταμεῖα τοῦ θεάτρου πού παρουσιάζει ἕνα ἔργο μέ τόν τίτλο: «Διαζύγιο — ὁ τρμίτης τῆς κοινωνίας». Ἐπιτέλους, μετά ἀπό ἕνα 27χρονο ἀγώνα, τό διαζύγιο ἔφτασε καί στή Βραζιλία. Ὁ Πρόεδρος Ἐρνέστο Γκάισελ, ὑπέγραψε λίγο μετά τά Χριστούγεννα τόν πρῶτο νόμο περί διαζυγίου καί οἱ πολίτες τῆς χώρας μέ τόν μεγαλύτερο ρωμαιοκαθολικό πληθυσμό ἀνακαλύπτουν ὅτι τοῦτη ἡ καινούργια πραγματικότητα δέν εἶναι οὔτε τόσο ἀπλή ὅσο οἱ ὑποστηριχτές τοῦ διαζυγίου εἶχαν ἐλπίσει, οὔτε πάλι τόσο τραυματική ὅσο εἶχαν προβλέψει οἱ ἀντίθετοί του.

ΤΟ ΒΗΜΑ The Washington Post

Ἄν καί ὅπως ἀναφέρεται οὔτε ἡ μιά πλευρά οὔτε ἡ ἄλλη εἶναι ἱκανοποιημένη μέ τόν καινούργιο νόμο, καί οἱ δυό συμφωνοῦν πώς εἶναι βέβαιο ὅτι τό διαζύγιο θά ἔχει μεγάλο ἀντίκτυπο στή βραζιλιανική κοινωνία. Περίπου 1 ἑκατομμύριο Βραζιλιάνοι εἶναι νόμιμα χωρισμένοι ἀπό τούς συζύγους τους καί ἄλλοι ἀπ' αὐτούς ἔχουν κάνει νόμιμα μή ἀναγνωρισμένους, ντέ φάκτο, δεύτερους γάμους.

Ὁ νέος νόμος γιά τό διαζύγιο εἶναι ἕνας λαβύρινθος γραφειοκρατίας καί φαίνεται νά δημιουργεῖ τόσα ἐμπόδια ὅσα ἀφοσοβεῖ. Γιά παράδειγμα, ἐπιτρέπει στούς Βραζιλιάνους νά κάνουν αἴτηση διαζυγίου μόνο μιά φορά καί μόνο μετά τριῶν ἐτῶν χωρισμό ἀπό τόν σύζυγό τους. Οἱ ὑποστηρικτές τῶν πιό φιλελεύθερων μέτρων διατείνονται ὅτι ἀκόμα καί μιά κακοδιατυπωμένη αἴτηση θά μποροῦσε νά γίνει ἀφορμή γιά νά μήν ἐπιτραπεῖ τελικά στό ζευγάρι νά συνεχίσει τή διαδικασία τοῦ διαζυγίου καί βυσανασχετοῦν μέ τό ὅτι ἕνα ζευγάρι τοῦ ὁποίου τό ἕνα μέλος ἔχει ἕνα πρῶτο διαζύγιο δέν μπορεῖ νά πάρει δεύτερο.

Παρά τούς περιορισμούς πού στοχεύουν στό ν' ἀποτρέψουν τούς Βραζιλιάνους ἀπό τό νά δοῦν τό διαζύγιο σάν μιά εὔκολη λύση, ὁ νέος νόμος συνεχίζει νά ὑφίσταται τήν κριτική τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, πού ὑπῆρξε καί ἡ κυριότερη ἀντιδραστική δύναμη στό διαζύγιο. Λίγες μέρες μετά τήν ὑπογραφή τοῦ νόμου, ἕνας ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας ἀνακοίνωσε ὅτι ἡ θρησκευτική ἡγεσία δέ θά ἔδινε ἀπό δῶ καί μπρός ἰσοτιμία στόν πολιτικό γάμο καί ὅτι ὅλα τά ζευγάρια πού θά ἤθελαν νά κάνουν θρησκευτικό γάμο θά ἔπρεπε νά ὑπογράψουν πρώτα μιά συμφωνία μέ τήν ὁποία θά ἀναγνώριζαν τό ἀδιάλυτο τοῦ γάμου τους.

Μέσα σ' αὐτόν τόν μακρύ καί πικρό ἀγώνα, οἱ παντοδύναμοι στρατιωτικοί ἡγέτες τῆς χώρας, ἔχουν μείνει σιωπηροί. Ὁ Ἐρνέστο Γκάιζελ, ὁ πρῶτος Προτεστάντης Πρόεδρος τῆς Βραζιλίας, ὑποσχέθηκε ἀπό νωρίς νά συμφωνήσει μέ ὁποιαδήποτε ἀπόφαση θά ἔπαιρνε ἡ Βουλή.

Μέ τό σταθερό ρεῦμα αἰτήσεων γιά διαζύγια πού κυλάει τώρα στά βραζιλιάνικα δικαστήρια, ὁ νέος νόμος δίνει ἔδαφος καί γιά νά καλλιεργηθοῦν διάφορα κοσμοπολιτά στά περιοδικά μεγάλης κυκλοφορίας. Οἱ Βραζιλιάνοι συγγραφεῖς, οἱ στάρ τοῦ κινηματογράφου, τῆς τηλεοράσεως καί τοῦ τραγουδιοῦ, πού ἀλλάζουν συντρόφους μέ τήν εὐκολία τῶν ἀστέρων τοῦ Χόλλιγουντ, εἶναι ἤδη μπλεγμένοι σέ διαζύγια πού χαίρουν κάθε δημοσιότητας.

Τό ἐκπληκτικό ὅμως εἶναι ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτούς πού ζητοῦν διαζύγιο εἶναι οἱ πιό ἡλικιωμένοι, οἱ ὁποῖοι συχνά κινοῦνται ἀπό τήν ἐπιθυμία νά ρυθμίσουν ἕνα μακροχρόνιο ντέ φάκτο γάμο. Ἕνας ἀπό τούς πρώτους διαζευγμένους τῆς Βραζιλίας εἶναι ἕνας ἐπιχειρηματίας 75 χρόνων, χωρισμένος ἀπό τήν πρώτη του γυναίκα ἐδῶ καί 25 χρόνια, μέ δυό μεγάλα ἤδη παιδιά ἀπό τή δεύτερη σύντροφό του.

Ἀλλά ὑπάρχει καί μιά ἄλλη κατηγορία ἀνθρώπων πού ἀντέδρασε μέ εὐχαρίστηση στόν καινούργιο νόμο τοῦ διαζυγίου: Οἱ δικηγόροι. Γιατί ἐκτός ἀπό τή δράση τους στά δικαστήρια, οἱ νομικοί γράφουν τώρα βιβλία καί πρακτικές ἐρμηνεύοντας τά νέα μέτρα.

Οἱ ἀμοιβές τῶν δικηγόρων γιά τά διαζύγια εἶναι ὑψηλές μέ τά βραζιλιάνικα δεδομένα καί φτάνουν πολλές φορές τό ἀντίτιμο τοῦ μισθοῦ ἑνός ἔτους ἐκείνων πού πληρώνονται τούς κατώτατους μισθούς. Κι ἔτσι γιά νά ἐξυπηρετήσουν τούς πελάτες ἀπό τά χαμηλότερα οἰκονομικά στρώματα, πολλοί δικηγόροι ἔχουν ἀρχίσει νά παρέχουν τίς ὑπηρεσίες τους γιά τά διαζύγια μέ δόσεις!

LARRY ROHTER

Η Ενωση Γυναικῶν Ελλάδος στό μάθημα τῆς ὁμαδικῆς συνεργασίας

Μιά ὁμάδα ἀπό μέλη τῆς ΕΓΕ μέ τόν Νίκο Σκουλά. Ἡ θεωρία περιορίζεται στό ἐλάχιστο. Τά σεμινάρια βασίζονται στήν ὁμαδική συνεργασία καί στίς ἀσκήσεις

Τό ΓΝΩΣΤΟ γνωμικό ὅτι «δυό ἄνθρωποι ἀποτελοῦν μιά συντροφιά, ἀλλά τρεις εἶναι ὄχλος» καί προπάντων ἡ ἐντύπωση ὅτι ὅταν συγκεντρώνονται γυναῖκες γιά νά συζητήσουν δημιουργεῖται χάος, ἐπειδή τάχα τό γυναικεῖο φύλο δέν ξέρει νά τηρεῖ τή δημοκρατική διαδικασία σέ μιά συζήτηση, δέ θά ἔχει ἀπό δῶ καί μπρός καμμιά στήριξη, ἰδιαίτερα ὅταν ἡ ἐντύπωση αὐτή ἀφορᾶ στά μέλη τῆς Ἕνωσης Γυναικῶν Ἑλλάδας.

Ἔχοντας παρακολουθήσει μιά σειρά ἀπό σεμινάρια, συνολικῆς διάρκειας 25 περίπου ὡρῶν, μέ κεντρικό θέμα τήν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἡγετικῆς ὁμάδας, τά μέλη τῆς ΕΓΕ εἶναι τώρα ἀπολύτως ἕτοιμα νά συναγωνιστοῦν στήν ἀποτελεσματικότητα τῆς συνεργασίας ἀκόμα καί τά πιό ἱκανά Διοικητικά Συμβούλια τῶν μεγαλόσχημων ἐπιχειρήσεων.

«Μιά ὀργάνωση σάν τή δική μας δέ διαφέρει πολύ ἀπό μιά μεγάλη ἐπιχείρηση», ἐξηγεῖ ἡ Καλλιόπη Μπουρδάρα, μέλος τῆς ΕΓΕ καί μέλος ἐπίσης τῆς συμβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς γιά τά σεμινάρια. «Πιστέψαμε ὅτι πρίν ξεκινήσει ἡ Ἕνωσή μας νά δραστηριοποιεῖται γιά τή λύση ὁποιουδήποτε κοινωνικοῦ προβλήματος θά ἔπρεπε νά μάθουν τά μέλη μας, ἐμεῖς οἱ ἴδιες, πῶς νά λύνουμε τά ἐσωτερικά μας προβλήματα. Θεωρήσαμε σημαντικό νά «ἐκπαιδευτοῦμε» στήν ἀνθρώπινη ἐπικοινωνία μ' ἕναν ἐπιστημονικό τρόπο. Ἔπρεπε νά γίνουμε πιό συνεργάσιμες, συνειδητοποιώντας τίς ἀνάγκες τῆς ὁμάδας καί τίς δικές μας ἀδυναμίες σάν μέλη. Στά σεμινάρια δέν μάθαμε βέβαια ἕναν ἄλλον τρόπο συμπεριφορᾶς, ἀλλά μπορέσαμε νά δοῦμε πῶς μποροῦμε νά διοχετεύσουμε τίς ἱκανότητές μας καί τή δράση μας ἔτσι ὥστε νά ἔχουμε πάντα καλύτερα ἀποτελέσματα στή συνεργασία, στήν ὁμαδική ἐπικοινωνία καί στήν διεκπεραίωση τῆς δουλειάς μας».

Εἶναι ἀρκετά συνηθισμένο, παραδέχονται τά μέλη τῆς ΕΓΕ, νά συναντᾶ κανείς σέ μιά συνεργασία ἄτομα πού διστάζουν νά πάρουν ἐνεργό μέρος. Ἄλλα πού παίρνουν ἐντελῶς προσωπικά μιά γενικότερη παρατήρηση, ἄλλα πού διαρκῶς προσπαθοῦν νά μονοπωλήσουν τίς συζητήσεις κι ἄλλα πού ἐπιχειροῦν νά προβάλουν τίς προσωπικές τους φιλοδοξίες μέσα ἀπό τήν ὁμαδική ἐργασία.

«Τέτοιες ἀδυναμίες γίνονται συχνά ἐμπόδιο στίς προσπάθειες καί στούς σκοπούς μιᾶς ὁμάδας», ὑπογραμμίζει ἡ κ. Μπουρδάρα, «Ἀλλά δέν ἀποτελοῦν χαρακτηριστικά μᾶς γενικότερης συμπεριφορᾶς τοῦ συγκεκριμένου ἀτόμου. Πολλές φορές εἶναι μόνο θέμα γνώσεων, μεθόδων γιά τή λήψη ἀποφάσεων καί συστηματικῆς σκέψης. Αὐτά εἶναι πράγματα πού μαθαίνονται ὅταν ἀποφασίσει κανείς νά συνεργαστεῖ σωστά μέ τούς ἄλλους».

Ὁ κ. Νίκος Σκουλᾶς, εἰδικευμένος στό ἐξωτερικό σέ ὀργανωτικά θέματα μέσω τῆς ἐφαρμοσμένης ψυχολογίας κι ἀκόμη σέ θέματα ὅπως ἡ δυναμική καί ἡ λειτουργία τῆς ὁμάδας, ἀνέλαβε νά συντονίσει καί νά καθοδηγήσει τά σεμινάρια τῆς ΕΓΕ, τά ὁποῖα λήγουν οὐσιαστικά σήμερα. Κυριακή, μέ τό διήμερο σεμινάριο σ' ἕνα παραθαλάσσιο ξενοδοχεῖο.

«Μιά ἐκπαίδευση αὐτοῦ τοῦ τύπου εἶναι ἀπαραίτητο συστατικό γιά τήν ἀποτελεσματική λειτουργία τῆς ὁμάδας, εἴτε πρόκειται γιά μιά ἐπιχείρηση εἴτε γιά συνδικαλιστικό σωματεῖο» λέει ὁ κ. Σκουλᾶς. «Τέτοια σεμινάρια δίνουν ἔμφαση στήν ἐνεργό συμμετοχή, στόν πειραματισμό καί στήν ἀνταλλαγή ἰδεῶν καί ἐμπειριῶν, ἐνῶ περιορίζουν τίς θεωρητικές συζητήσεις στό ἐλάχιστο. Μέ τή θεωρία δέν μαθαίνει κανείς ποτέ. Ἐμεῖς προσέξαμε τήν πράξη, τόν ἐργαστηριακό χαρακτήρα καί κάναμε κυρίως ἀσκήσεις πού βγαίνουν ἀπό τά καθημερινά προβλήματα».

Τί εἴδους ἀσκήσεις; Τό τέστ πού ἀκολουθεῖ εἶναι ἕνα μικρό δεῖγμα. Ποιές ἀπό τίς παρακάτω θέσεις θά θεωροῦσατε ἐσεῖς σωστές καί ποιές λανθασμένες;

1. Οἱ ὅριμες ὁμάδες ἐπιδιώκουν τήν ἱκανοποίηση τῶν ἀτομικῶν ἀναγκῶν τῶν μελῶν τους.
2. Οἱ ἀτομικές ἀνάγκες τῶν μελῶν μιᾶς ὁμάδας πιθανό νά εἶναι ἀσυμβίβαστες μέ τούς ὁμαδικούς στόχους.
3. Οἱ ἀπόψεις τῆς μειονότητας ἐπιβάλλεται νά θυσιάζονται προκειμένου νά διατηροῦ τήν ἀποτελεσματικότητά της ἡ ὁμάδα.
4